

Háskólinn á Akureyri
Hug- og félagsvíssindasvið
Kennaradeild
2013

Listin að lesa

**Hver eru viðhorf til læsis og læsisvenjur nokkurra stráka
og stelpna í 4. bekk?**

Kolbrún Hlín Stefánsdóttir
Lokaverkefni

Háskólinn á Akureyri
Hug- og félagsvíssindasvið
Kennaradeild
2013

Listin að lesa

**Hver eru viðhorf til læsis og læsisvenjur nokkurra stráka
og stelpna í 4. bekk?**

Kolbrún Hlín Stefánsdóttir
Leiðsögukennari: Halldóra Haraldsdóttir
Lokaverkefni til 180 eininga B.Ed.-prófs

Yfirlýsingar

Ég lýsi því hér með yfir að ég ein er höfundur þessa verkefnis og að það er ágóði eigin rannsókna

Undirskrift höfundar

Það staðfestist hér með að lokaverkefni þetta fullnægir að mínum dómi kröfum til B.Ed.-prófs í kennaradeild

Undirskrift leiðsögukennara

Ágrip

Þessi ritgerð er lokaverkefni til B.Ed. gráðu við kennaradeild Háskólans á Akureyri. Megintilgangur hennar er að skoða viðhorf og lestrarvenjur barna í 4. bekk og hvernig skóli getur haft áhrif á eflingu læsis hjá börnum. Lestur er mikilvægur þáttur í daglegu lífi barna og byggir nám að mestu á því að þau séu læs. Góð lestrarfærni er talin mikilvæg í upplýsingaþjóðfélagi nútímans hvort sem litið er á færnina sem undirstöðu til náms eða þátttöku í samfélaginu. Í fyrri hluta ritgerðarinnar er á fræðilegan hátt varpað ljósi á mikilvægi læsis í nútímasamfélagi. Hugtökin lestar og læsi eru skýrð, gerð er grein fyrir undirstöðuþáttum lestrar, lestrarþróun og lestrarferli auk þess sem fjallað er um ýmsar leiðir til þess að efla læsi.

Í seinni hluta ritgerðarinnar eru fjallað um rannsóknir á lestraráhuga stráka og stelpna. Rannsóknir hafa sýnt að meirihluti stráka eru verr staddir hvað varðar lesskilning og lestraráhuga heldur en stelpur. Fjallað er meðal annars um kynjamun á lestrarárangri, lestraráhuga og lesskilningi. Auk þess er sagt frá hvernig umhverfisþættir svo sem heimili og skóli geta haft áhrif á lestraráhuga barna auk bókasafnsnotkunar. Jafnframt er greint frá niðurstöðum og aðferðafræði rannsóknar sem undirrituð gerði á meðal fjögurra stráka og fjögurra stelpna í 4. bekk til að varpa enn frekar ljósi á lestraráhuga barna í 4. bekk. Meginniðurstöður sýndu að ekki er kynjamunur á viðhorfi barna til lestrar auk þess sem allir þátttakendur lásu sér til yndisauka. Lesturinn var auðveldari fyrir strákana en hugtakið spennandi kom oftast fyrir í svörum barnanna. Jafnframt kom fram að strákar sáu főður eða móður frekar lesa bækur á heimili heldur en stelpur.

Abstract

This paper is a final thesis towards B.Ed. degree at the department of Education at the University of Akureyri. The main goal is to find out what attitude and reading habits children in fourth grade have and how schools can affect the development of literacy in children. Reading is an important element in every day life and children's education heavily relies on literacy. Good reading abilities are increasingly considered as an importance of the information society and in the participation in the community. In the first part of the paper is on theoretical way, better insight provided on the importance of literacy in the modern society. Also literacy and reading, the basics of reading, reading development and reading process as well as discussing various ways to promote literacy are explained

In the second part of the paper research about reading interest of boys and girls are explained. Researches show that the majority of boys are worse off in terms of reading comprehension and reading interest than girls. Also are environmental factors described, such as home and school how they can impact on children's reading interest and library use. Furthermore, the reported results and methodology of study signature made among four boys and four girls in fourth grade are explained to throw further light on the reading interest

among children in 4th grade. The main results showed no gender differences in children's attitudes to reading as well as all participants read for enjoyment. Reading was easier for boys and the concept, exciting was usually used for the most interesting book. Also was revealed that boys saw fathers and mothers rather read books at home than girls.

Formáli

Ritgerð þessi er lögð fram sem lokaverkefni til B.Ed gráðu við kennaradeild Háskólans á Akureyri. Halldóra Haraldsdóttir, dósents við Háskólann á Akureyri, veitti leiðsögn við gerð verkefnisins og fær hún mínar bestu þakkir fyrir ómetanlegan stuðning og hvatningu. Hún er sérfræðingur á sínu sviði og veitti mér hjálp við öflun heimilda og leiðbeindi við inntak verkefnis. Einnig vil ég þakka þeim grunnskólanemendum sem tóku þátt í rannsókninni með því að svara spurningalista mínum af heilum hug. Auk þess vil ég þakka yfirlesara og öðrum sem gáfu sér tíma til að hjálpa mér.

Efnisyfirlit

1. Inngangur	3
2. Menntun barna	4
2.1. Læsi og lestur	5
2.1.2. Lestur	5
2.1.1. Læsi.....	6
3. Undirstöðuþættir lestrar.....	7
3.1 Lestrarþróun og lestrarferli.....	7
3.1.1. Læsi til skilnings.....	9
3.2. Lesskilningur og orðaforði	10
4. Læsi til náms og leiðir til þess að efla læsi.....	11
4.1. Orð af orði	12
4.2. Að hlusta á innri rödd.....	12
4.3. Að gera samantekt: Samvinna nemenda.....	13
4.4. Yndislestur	13
5. Rannsóknir um lestraráhuga barna	14
5.1. Lestrarárangur, kynjamunur og bókasafnsnotkun.....	14
5.1.1. PISA 2009	15
5.1.2. PIRLS	16
5.2. Lestrarumhverfi	17
5.3. Eigin ályktun.....	17
6. Rannsóknaraðferð	18
6.1 Rannsóknarsnið	18
6.2 Þátttakendur	19
6.3 Viðtalsrammi.....	19
6.3.1 Leyfi og siðferðileg atriði.....	20
6.4. Framkvæmd og gagnagreining.....	20
7. Niðurstöður	21
7.1. Mikilvægi lestrar og áhugi	22
7.2. Hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga	23
7.3. Lestrarfyrirmyn dir á heimili	23
7.4. Hvernig hægt er að auka lestraráhuga?	23
7.5. Meginniðurstöður rannsóknar	24
8. Samanburður og umræða.....	25

8.1 Mikilvægi lestrar og áhugi á lestri	25
8.2 Hugmyndir um kynjamun í tengslum við lestraráhuga.....	26
8.3 Lestrarfyrirmyn dir á heimilum	26
8.4 Hvernig er hægt að auka lestraráhuga barna?	27
8.5. Umhugsunarefni.....	27
9. Lokaorð	30
Heimildaskrá.....	31
Fylgiskjöl	35

1. Inngangur

Sem barn átti ég erfitt með að tileinka mér góða lestrarfærni sem tókst þó að lokum. Þess vegna ákvað ég meðal annars að fjalla um mikilvægi læsis í þessari lokaritgerð. Sameinuðu þjóðirnar lýstu áratuginn 2003 – 2012 sem áratug læsis undir markmiðinu „læsi er frelsi“. Ástæðan er að á 21. öldinni er fólk ekki talið geta tekið virkan þátt í lýðræðisþjóðfélagi nema það hafi tök á lestrarfærni. Ef manneksja er ólæs getur hún ef til vill ekki fyllt út atvinnuumsóknir, lesið dagblöð, lesið kort, skilið leiðarvísá fyrir strætisvagna né komist í gegnum grunnskóla (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, e.d). Læsi gegnir mikilvægu hlutverki í nútímasamfélagi og í heimi sem gerir stöðugt meiri kröfur til samskipta sem krefjast bæði lestrar og ritunar. Læsi er ákveðin hæfni til að nota tungumálið á fölbreyttan hátt til að skrifa, afla sér upplýsinga, lesa sér til ánægju og hugsa á gagnrýnan hátt. Lestur er undirstaða almennrar menntunar og er því mikilvægt að hafa góð tök álestri. Þess vegna er nauðsynlegt að kennrarar og uppalendur séu meðviðtaðir um þessa staðreynd því þeir gegna því mikilvæga hlutverki að undirbúa ung börn undir lífið þar sem gert er ráð fyrir að flestir þjóðfélagsþegnar séu skrifandi og læsir.

Meginmarkmið ritgerðarinnar er að skoða viðhorf og lestrarvenjur barna og hvernig skólinn getur haft áhrif á eflingu læsis hjá börnum. Í öðrum kafla ritgerðarinnar er fjallað stuttlega um menntun barna með lestar að leiðarljósi. Í þriðja kafla er greint frá undirstöðuþáttum lestrar. Í fjórða kafla er sagt frá leiðum til þess að efla læsi. Í Aðalnámskrá grunnskóla (2013, bls. 116) er læsi skýrt sem lykill af allskyns upplýsingum og bókmenntum auk þess sem læsi er efniviður í ný orð og hugtök, nýja hugsun og sýn á lífið. Með fyrnrefnd atriði huga var í seinni hluta fræðikafla sjónum beint að rannsóknum á lestraráhuga stráka og stelpna. Leitað var svara við markmiðunum út frá fjórum meginþemum: Mikilvægi lestrar og áhugi álestri, hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga, fyrirmyndir á heimili í tengslum við lestar og hvernig hægt er að auka lestraráhuga.

Niðurstöður rannsókna hafa sýnt að tölverður munur er á strákum og stelpum hvað varðar lesskilning og áhuga þeirra á lestri. Einnig sýna rannsóknir að hópur íslenskra stráka les sér ekki til gagns. Með hliðsjón af þessum rannsóknum valdi ég að skoða málið bæði frá fræðilegu sjónarhorni og að ræða við nokkra stráka og stelpur í 4. bekk eins grunnskóla til þess að skoða læsisvenjur þeirra og viðhorf til lestrar. Gengið var út frá rannsóknarsprungunni, *Hver eru viðhorf til læsis og læsisvenjur nokkurra stráka og stelpna í 4. bekk?* Meginniðurstöður sýndu að ekki var kynjamunur á viðhorfi barna til lestrar auk þess sem allir þáttakendur lásu sér til yndisauka. Lesturinn var auðveldari fyrir strákana en hugtakið spennandi kom oftast fyrir í svörum barnanna, en sex af átta gerðu þá kröfu um skemmtilega bók. Jafnframt kom fram að strákar sáu föður eða móður frekar lesa bækur á heimili heldur en stelpur.

2. Menntun barna

Í 28. og 29. grein Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna er kveðið á um að öll börn eigi rétt til þess að hljóta góða menntun. Í sáttmálanum kemur meðal annars fram að hlutverk menntunar sé að rækta persónuleika barna auk andlegra og líkamlegra hæfileika (Barnasáttmálinn, 1992). Í Aðalnámskrá grunnskóla, íslenska (2013, bls. 97) er meginundirstaða traustrar menntunar sögð vera góð kunnátta í móðurmáli. Talið er að öflugasta tæki nemenda til að afla sér þekkingar sé lestur, jafnframt getur lestur eftir tjáningu einstaklinga. Hagnýtur tilgangur skapast með lestri fyrir börn þar sem hann skapar bjartari framtíð varðandi menntun og hjálpar þeim að verða sjálfbjarga þjóðfélagsþegnar. „Móðurmálið er ein helsta menntalind hvers manns, af henni drekka flestir dag hvern frá vöggu til grafar.“ (Guðmundur Finnbogason, 1994, bls. 68). Ef þessi orð Guðmundur Finnbogasonar eru skoðuð má sjá að hann hefur verið búinn að uppgötva hversu mikilvægt það er fyrir einstaklinga að hafa góða kunnáttu á móðurmáli.

2.1. Læsi og lestur

Lestur er mikilvægur þáttur í daglegu lífi en eins og áður hefur komið fram er einstaklingur tæpast virkur samfélagsþeign án læsiskunnáttu. Að vera læs er eitt af grundvallaratriðum í öllu námi og því mikilvægt að kennrarar og uppalendur séu meðvitaðir um þessa staðreynd.

2.1.2. Lestur

Undirstaða almennrar mentunnar er lestrarkunnáttu. Ef góð lestrarkunnáttu er til staðar er líklegra að einstaklingur hafi lestraráhuga til þess að njóta bókmennta til skemmtunar og afþreyingar. Lestur stuðlar að betra valdi á máli og eykur orðaforða en þessir þættir eru mikilvægir í mannlegum samskiptum (Menntamálaráðuneytið, íslenska, 2013, bls. 98–99).

Lestur er flókið og virkt ferli sem krefst færni af ýmsum toga. Lestur er gagnvirk leið til að gera merkingu úr texta með málrænni aðgerð. Aðgerðin byggir á mörgum þáttum sem eru nauðsynlegir til að skilja og túlka ritmál. Á fyrstu æviárum barns er grunnur að góðri lestrarfæri lagður. Eftir því hve góðan málþroska barn hefur því betur er það undirbúið til að takast á við lestrarnám. Allt frá því að lestrarnám hefst er mikilvægt að gera börn meðvituð um mikilvægi lestrar og fræða þau um ýmsar aðferðir sem hægt er að nota til að verða góðir lesendur. Gegna því leikskólakennrarar, foreldrar og aðrir sem koma að uppeldi barna mikilvægu hlutverki við að undirbúa ung börn undir lífið. Athygli barns sem er að stíga sín fyrstu skref í lestrarnámi beinist að tæknilegu hlið lestrarnámsins svo sem hljóðum og bókstöfum. Þetta ferli reynir á hljóðkerfisþátt tungumálsins og þá einkum hljóðvitund en næmni fyrir hljóðum gefur börnum þann möguleika að breyta bókstöfum í orð og hljóð. Þau börn sem eiga í erfiðleikum með þennan þátt geta átt við lestrarerfiðleika að stríða í framtíðinni. Þessir erfiðleikar eru oftast nefndir lesblinda eða á fræðimáli dyslexía (Burns, Griffin og Snow, 1999, bls. 5–8; Browne, 2009, bls. 25).

Þekkingar á tungumálinu og viðtækrar málfærni er krafist þegar um er að ræða lestur. Því þurfa börn að vera fær um að skilja samhengi í texta, merkingu orða og geta dregið

ályktanir út úr texta. Þessi þáttur reynir mikið á málfræðiþekkingu, orðaforða, málskilning og hæfni til að nota mismunandi samhengi. Þau börn sem eru með slaka málfærni eru líklegrir til að lenda í erfiðleikum með lesskilning þrátt fyrir að geta umskráð bókstafi í orð og hljóð (Burns, Griffin og Snow, 1999, bls. 8–9).

Í yngri bekkjum grunnskólans þurfa allir nemendur skýra lestrarkennslu og stuðning á sífellt flóknari textum sem verða á vegi þeirra. Til að mæta alhliða þörfum, hæfileikum, áhugamálum og námsstíl nemenda þurfa kennarar í yngri bekkjum að bjóða upp á fjölbreytni í lestrarkennslu og notast við mismunadi námsgögn og kennsluaðferðir. Ein leið til þess að efla skilning nemenda er t.d. lestur og umræða um ólíkan texta. Með þessum hætti læra nemendur að fylgjast með eigin framförum og kennarar veita nemendum áframhaldandi leiðsögn. Ætla má að velgengni í lestri leiði til þess að nemendur líti á sig sem nemendur og lesendur sem getur hvatt þá til enn frekari lestrar (Aubut o.fl., 2004, bls. 61).

2.1.1. Læsi

Hugtakið læsi felur í sér lestur, ritun og lesskilning ásamt hæfileika til þess að geta nýtt þessa færni. Einstaklingur með góða lestrarfræni getur ráðið í letur, túlkað og skilið innihald texta. Læsi er flókið ferli sem krefst þess að einstaklingur byggi á fyrri reynslu, þekkingu og menningu í því skyni að þróa nýja þekkingu og dýpri skilning. Hann getur lært af því og miðlað eigin þekkingu til annarra lesenda eða viðmælanda. (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2013, bls. 98; Aubut, Taylor, Babcock, Constant, Leclerc, M, Leitenberg, Vail, 2004, bls. 5). Málþroski er undirstaða læsis, (Burns, Griffin og Snow, 1999, bls. 15) grundvallarþættir í þróun læsis eru efling ritunar, talmáls og lestrar (Rannveig A Jóhannsdóttir, 2007, bls. 25). Á fyrstu skólaárum er börnum kennd grundvallartækni lestrar, ritunar og lögð er áhersla á aukinn skilning á tungumálinu. Eftir að lestrartækni er náð þarf læsiskennslan að beinast að því að bjóða nemendum upp á fjölbreytilegan texta og tækni sem hjálpar þeim að þróa gagnrýna og virka hugsun, jafnframt því að efla nemendur í skapandi

samskiptum. Læsisnám til skilnings felur í sér að nemendur kanna stöðugt nýja texta og nýjar leiðir og öðlast þannig meiri þekkingu og dýpri skilning. Þannig eykst færni þeirra í að lesa, skilja og skrifa texta af ólíkum gerðum, nýta sér nútímatækni í þágu læsis (Aubut o.fl., 2004, bls. 5).

Framangreint er í samræmi við það sem Aðalnámskrá grunnskóla segir um hlutverk íslenskukennarans en það er meðal annars að stuðla að þekkingu og leikni á tungumálinu við fjölbreyttar aðstæður á meðal nemenda. Kennari þarf að gefa nemendum tækifæri á að reyna á mál sitt við að tjá skoðun, hugsanir og leysa viðfangsefni. Auk þess er hlutverk kennara að vekja athygli á töfrum tungumálsins, einkennum þess og mætti (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2013, bls. 116).

3. Undirstöðupbættir lestrar

Lestur er ekki meðfæddur hæfileiki heldur þarf að þróa hann. Fjölmargir þættir eigan stóran þátt í lestri. Þættirnir snerta einstakling tilfinningalega og líffræðilega, þeir snerta heyrn, sjón, vitsmunaproska, einbeitingu, málþroska, hvatningu, athygli, sjálfssímynd einstaklingsins auk þess sem áhugi skiptir miklu máli í lestrarnámi. Jafnframt má nefna að ýmsir félagslegir- og umhverfisþættir geta haft áhrif á lestrarfærni einstaklings. Þá skal helst hafa í huga heimilisaðstæður, lestrarfyrirmyn dir, viðhorf til lestrarar á heimili, kennara, félaga og kennsluaðferðir (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 186; Rannveig A. Jóhannsdóttir, 2007, bls. 25). Helst er að nefna tvö hugtök sem eru mest áberandi í fræðum hvernig börn bæta við sig þekkingu stig af stigi í lestri. Hugtökin nefnast lestrarferli og lestrarþróun (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 186).

3.1 Lestrarþróun og lestrarferli

Í gegnum tíðina hefur verið mikill áhugi á því að rannsaka hvernig við lesum. Sú hugarstarfsemi sem á sér stað við lestrur kallast lestrarferli. Ferlið er flókið og þrátt fyrir

fjölmargar rannsóknir er enn ýmsu ósvarað. Lestrarferli er yfirleitt skipt upp í tvö ferli, innra og ytra ferli. Það sem augun skynja og nema kallast ytra ferli. Aftur á móti byggist innra ferli á virkni heilans sem á sér stað við úrvinnslu á framangreindri skynjun (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 196).

Frá unga aldri og allt fram að fullorðinsárum þróast lestur þess vegna má segja að lestrarferlið sé ævilangt. Margir fræðimenn hafa lýst lestri sem ferli í stöðugri þróun. Líkja þeir lestrarferlinu við fjögurra til fimm stiga þróunarferli. Undirbúningsstig (e. emergent reading) nefnist fyrsta stigið, stigið felst í því að gera kröfu um að tengja orð út fra framburði og hvernig orðið er skrifað. Í ferlinu er börnum á forskólaaldri kenndur munurinn á milli ritmáls og talmáls, að það séu rittáknin en ekki myndir sem bera texta. Á stigi eitt byrja börn að hafa ánægju af lestri, fara meðal annars að lesa í þykjustunni. Annað stig kallast lestrarbyrjun (e. initial reading) þá fara börn að þekkja eitt og eitt orð í rituðu formi. Yfirleitt er um að ræða orð sem tengjast þeim eins og til dæmis nöfn þeirra og svo orð í nánasta umhverfi, orð á skiltum og umbúðum. Á stiginu mynda orðin eina heild fyrir börnunum eða mynd en þau vita yfirleitt ekki hvernig eigi að setja tákñin saman til að fá merkingu (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 186–187).

Priðja stigið er breytingaskeið/umskiptaskeið (e. transitional), á þessu stigi ná börn leikni í að umskrá stafi í hljóð og að tengja orðin saman svo að ferlið verði nánast sjálfvirkт (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 186–188). Fjórða stigið nefnist undirstöðulestur (e. basic literacy) og einkennir yfirleitt læsisfærni barna í fjórða til sjötta bekk grunnskóla. Hér að neðan er fjallað nánar um hvað felst í læsi á þessu stigi lestrarferlisins þar sem þátttakendur í rannsókn þessa verkefnis eru flestir á því stigi. Fimmta stigið og jafnframt lokastigið nefnist fágunarstig (e. refinement) í því felst að börn nái ákveðinni fágun eða nákvæmni til að fullkomna kunnáttuna sem lærst hefur frá upphafi ferlisins (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 188–189).

3.1.1. Læsi til skilnings

Eins og fram kom hér að framan verður fjallað nánar um lesstrarfærni sem einkennir meðal nemendur í fjórða bekk samkvæmt skilgreiningu á lestrarþróun, fjórða stigi lestrar (e. basic literacy). Á stiginu öðlast börn færni til að lesa ólíkan texta upp á eigin spýtur. Þau byrja að skilja mismunandi tilgang lestrar, t.d. að lesa sér til skemmtunar og fróðleiks. Þau átta sig á að menn lesa á mismunandi hátt eftir aðstæðum og tilgangi lestrarins, sem dæmi má nefna að námsbækur þarfnað meiri nákvæmni við lestur heldur en t.d sjónvarpsdagskráin. Á þessu stigi eru börn farin að nota lestur til skilnings, að leita sér upplýsinga og afla gagna í gegnum lestur (Þóra Kristinsdóttir, 2000, bls. 188–189). Í Aðalnámskrá grunnskóla, íslenska (2013, bls. 102) er meðal annars lögð áhersla á að nemendur við lok 4. bekkjar hafi ákveðna getu í lestri og bókmenntum. Nemendur skulu geta:

- beitt aðferðum við umskráningu hljóða og stafa þannig að lestur verði lipur og skýr,
- tengt þekkingu sína og reynslu við lesefni í því skyni að ná merkingu þess,
- valið sér lesefni eftir áhuga og þörf og lesið sögur, ljóð og fræðandi efni, sem hæfir lestrargetu, sér til ánægju og skilnings,
- lesið ævintýri, sögur og ljóð ætluð börnum,
- beitt hugtökum eins og persónu, söguþræði, umhverfi og boðskap,
- beitt fáeinum algengum hugtökum í bragfræði svo sem rími, kvæði, vísu og ljóðlinu,
- aflað sér upplýsinga úr ýmsum tiltækum gagnabrunnum, svo sem bókum og á rafrænu formi,
- lesið úr táknumyndum og myndrænu efni, svo sem einföldum skýringarmyndum, kortum og myndritum,
- valið bók eða annað lesefni og lesið sér til ánægju.“ (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2013, bls. 102 –103).

Nemendur á miðstigi hafa öðlast ýmsa lestrarfærni og tileinkað sér aðferðir sem veita góðan grunn að áframhaldandi námi. Nemendur nota þennan grunn til að öðlast betri og meiri stjórn á lestrarferlinu á ýmsum miðlum. Til að hjálpa nemendum á miðstigi að skýra skilning þeirra á texta hvetja kennarar þá til að ræða um eigin lestur og kanna hvernig lestur, skrift, hlustun og hugsun virkar saman. Á þessu stigi meta nemendur texta sem þeir lesa, skoða orðaval, draga ályktanir út frá textanum, skoða mismunandi textaform, fjölmiðla, myndir og

myndlíkingar ásamt ýmsum öðrum atriðum (Aubut o.fl., 2004, bls. 63). Jafnframt eru nemendur orðnir nokkuð sjálfstæðir og afkastamiklir lesendur því þeir eru farnir að nota lestur og skrift í sívaxandi mæli á fágaðan hátt (Vacca, vacca, Goce, Burkey, Lenhart og McKeon, 2006, bls. 61).

3.2. Lesskilningur og orðaforði

Einn af mikilvægum þáttum lestrarferlisins er að geta lesið sér til skilnings. En hvað er lesskilningur? Svarið liggar í orðinu en lesskilningur er ákveðinn skilningur á því efni sem lesið er, einstaklingur meðtekur merkingu lesins texta. Vegna mismunandi getu einstaklinga þróa lesendur með sér mismunandi færni til þess að auka skilning á lesefninu. Lesskilningur verður til þegar lesandinn smíðar í huga sínum mynd eða kynningu á því sem lesið er og meðtekur með þeim hætti merkingu textans. Lesskilningur er mikilvægur þáttur lestrarferlisins og krefst tvenns konar úrvinnslu. Í fyrsta lagi felst úrvinnslan í umskráningu rittákna í orð og hljóð (e. linguistic level process) og í öðru lagi felst í henni merkingarleg greining setninga, orða og texta (e. semantic process) (Perfetti, Landi og Oakhill, 2005, bls. 228–229; Rósa Eggerts dóttir, 1998, bls. 23).

Líklegra er að einstaklingur nái betri árangri í bóknámi ef hann hefur gott vald á lesskilningi. Til eru tvenns konar sjónarmið lesskilnings, þau hefðbundnu ganga út frá því að textann þurfi að grundoða og hann sé þungamiðjan. Lesskilningur er þá samansafn mismunandi færniþátta, t.d. að finna einstök atriði, finna meginhugmyndir, byggja upp orðaforða og skynja röð atburða. Aftur á móti ganga nýrri sjónarmið út á að reynsla sé mikilvægari fyrir lesandann í lestrarnámi (Rósa Eggerts dóttir, 1998, bls. 23).

Góður orðaforði er nauðsynlegur, hann kemur ekki einungis að gagni þegar einstaklingur þarf að koma hugsunum frá sér, heldur er orðaforði grunnur að því að afla þekkingar með lestri. Líklegt er að sá sem hefur slakan orðaforða sé slakur lesandi. Kröfur um læsi hafa aukist á síðari hluta 20. aldar auk þess sem gífurleg þekking á öllum sviðum hefur

vaxið til muna. Þess vegna hefur orðaforði breyst og aukist sem jafnframt gerir meiri kröfur til einstaklinga um betri og meiri orðaforða (Guðmundur B. Kristmundsson, 2000, bls. 68–69).

4. Læsi til náms og leiðir til þess að efla læsi

Samkvæmt Aðalnámskrá grunnskóla, íslenska (2007, bls. 5) er lykilatriðið fyrir góða móðurmálskennslu og máluppeldi að góð samvinna ríki á milli heimila og skóla. Mikilvægt er að foreldrar og forráðamenn séu meðvitaðir um að þeir gegni stóri hlutverki í að rækta og efla áhuga nemenda á móðurmálinu á öllum stigum grunnskólans. Auk þess má nefna að á öllum skólastigum grunnskóla á frjáls lestur að vera hluti af daglegu starfi vegna þess að lestrarþjálfun tengist bókmenntum, öðru námi og upplýsingaöflun (Menntamálaráðuneytið, íslenska (2007, bls. 9).

Námsárangur nemenda getur aukist til muna ef þeir eru meðvitaðir um virkni og stjórni á eigin námi (Anna Guðmundsdóttir, 2007, bls. 5). Kennarar og uppalendur marka dýpstu sporin hvað varðar örvin barna á móðurmáli allt frá unga aldrí. Þess vegna skiptir málumhverfi í skóla og heima fyrir miklu máli til þess að efla börn í læsi og þróun þess. Sögustund ásamt tengdum samræðum er ein af þekktustu leiðunum sem hægt er að nota til þróa læsi og örva mál. Ástæðan fyrir því er að samræður geta ýtt undir ýmsar upplifanir sem hafa eða eiga eftir að eiga sér stað. Með samræðunum læra börn ný orð en með því að orðin tengist samræðunum festast þau frekar í sessi. Fleiri aðferðir hafa verið þróaðar til þess að efla læsi og mál, t.d. er mikilvægt að hvetja börn til skrifa frá eigin brjósti og kanna ritmál (Rannveig A. Jóhannsdóttir, 2007, bls. 28). Hér að neðan eru kynntar nokkrar kennsluaðferðir sem hægt er að nota til að örva mál og þróa læsi.

4.1. Orð af orði

Kennsluaðferðin *orð af orði* er aðferð þróuð af Guðmundi Engilbertssyni. Meginþættirnir í *Orð af orði* tengjast orða- og hugtakavinnu, lestri, ritun, leikjum, hugrænni kortagerð auk samræðna og samvinnu. Þar að auki er yndislestur stöðugur þáttur innan aðferðarinnar þar sem nemendur lesa efni sem höfðar til þeirra í 20 til 30 mínútur á dag (Guðmundur Engilbertsson, 2010, bls. 54–56).

Tilgangur aðferðinnar er að efla orðvitund, orðaforða og skilning nemenda á námi. Aðferðin byggist upp á samvinnu nemenda en verkefnið er útfært á mismunandi hátt eftir aðstæðum hjá kennurum. Aðferðir verkefnisins eru innleiddar stig af stig af kennara í kennslu en markmiðið er að nemendur geti síðan nýtt aðferðirnar í sjálfstæðum vinnubrögðum (Guðmundur Engilbertsson, 2010, bls. 54).

Kennslan fer fram á þann hátt að kennari styður við nemendur þar til þeir geta unnið verkefnið upp á eigin spýtur. *Orð af orði* byggist á líkani sem skipt er niður í fjögur stig. Árangur nemenda þeirra skóla sem tekið hafa þátt í þróunarverkefnu hefur sýnt að lesskilningur hefur eflst á meðal nemenda auk þess sem orðaforði hefur aukist. Einnig staðfestu niðurstöður að nemendur lásu meira því útlán bókasafna skólanna jókst (Guðmundur Engilbertsson, 2010, bls. 55–56).

4.2. Að hlusta á innri rödd

Aðferðin *Að hlusta á innri rödd* hentar nemendum frá átta ára aldri og eflir námsvitund þeirra. Með aðferðinni er nemendum kennt að hafa stjórn á skilningi sínum með því að hlusta eftir innri rödd og eiga í samræðum við hana samhliða lestrinum. Þessi aðferð er þjálfuð með þeim hætti að nemendur ræða um upplifun við aðra nemendur, segja frá henni. Einnig eru eigin hugrenningar skráðar eða teiknaðar á spássíu eða minnismiða og tengdar við þann stað í textanum þar sem þær vöknudú (Bergljót Vilhilmína Jónsdóttir, 2010, bls. 84–85).

4.3. Að gera samantekt: Samvinna nemenda

Aðferðin *Að gera samantekt: Samvinna nemenda* hentar vel fyrir nemendur frá tíu ára aldri þegar á að gera samantekt á staðreyndum í fræðitexta. Nemendur vinna saman undir stjórn kennara þar sem þeir álykta og greina upphátt frá staðreyndum og meginatriðum texta. Nemendur ræða um spurningar og læra að svara saman. Samhliða í ferlinu skrá nemendur þær spurningar sem vakna og ályktanir um svör. Vinnuferli líkt og þetta auðveldar nemendum að skipuleggja vinnu og hugsun þegar leitað er eftir upplýsingum. Í aðferðinni eru nemendur virkir og er það ef til vill mun skemmtilegra en ef nemendur ættu að leysa verkefnið upp á eigin spýtur á hefðbundinn hátt (Bergljót Vilhelmína Jónsdóttir, 2010, bls. 88–89).

4.4. Yndislestur

Ef flett er upp hugtakinu yndi í íslenskri orðabók er orðið skilgreint sem ánægja, unaður eða sæla (Mörður Árnason, 2002, bls. 1793). Þess vegna má álykta að yndislestur sé lestur sem eigi að njóta út frá eigin áhuga. Yndislestur er einn af þeim þáttum sem getur eflt nemendur í lestri. Órjúfanleg bönd eru á milli lestrar og bókmenntakennslu og þarf því að gæta vel að þessum tengslum í lestrarkennslu (Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir, 2007, bls. 25).

Mikilvægt er að bækur séu aðgengilegar í skólakerfinu því þær hafa meðal annars það sérstaka hlutverk að efla lestraránánægju. Aukin lestraránægja skilar börnum út í samfélagið með betri lesskilning við lok grunnskóla (Brynhildur Scheving Thorsteinsson og Júlíus K. Björnsson, 2007, bls. 38). Hægt er að vinna með góðar barnabækur á fjölbreyttan hátt með því að tengja öll viðfangsefni við íslenskuna. Þeir þættir sem hægt er að tengja við eru t.d. talað mál, lestur, hlustun og áhorf, framsögn, bókmenntir og ritun. Mikil uppsprettta ritunarverkefna getur skapast í vinnu með barnabækur svo sem bréfaskriftir og ljóðagerð. Auk þess má æfa framsögn með upplestri, leiksýningu og tjáningu. Jafnframt þurfa nemendur að njóta bókarinnar með sjálfum sér (Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir, 2007, bls. 25).

5. Rannsóknir um lestraráhuga barna

Rannsóknir hafa sýnt að áhugi barna álestri fari minnkandi og lestrarfærni fari versnandi á meðal barna hér á landi og þar af leiðandi lesi þau minna sér til yndisauka (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2006, bls. 39). Rannsókn Þorbjörns Broddasonar (2004), *Börn og sjónvarp á Íslandi*, sem fjallar um lestrarvenjur íslenskra grunnskólanemenda gefur slæma mynd af þróun lestraráhuga tú til fimmtán ára barna. Aftur á móti ef litið er á danskar rannsóknir, Steffensen (2004) hafa þeir náð að snúa blaðinu við þar sem börnum fækkar ekki sem lesa sér til ánægju auk þess sem kynjamunur hefur minnkað (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2009, bls. 569–570).

5.1. Lestrarárangur, kynjamunur og bókasafnsnotkun

Rannsóknir benda til þess að um ákveðinn kynjamun sé að ræða hvað varðar lesskilning barna. Ýmsar rannsóknir benda reyndar til þess að þennan mun sé ekki að finna hjá yngstu börnum grunnskóla en frá öðrum til þriðja bekk kemur þessi munur fram, strákum í óhag. Eins og má sjá í rannsókn Freyju Birgisdóttur (2011, bls. 14) kom ekki fram kynjamunur í 1. til 3. bekk. Oft á tíðum þroskast strákar og stelpur mishratt og er því talsverður munur á þroska þeirra á grunnskólaaldri sem kemur fram í íslenskunámi. Til að forðast muninn þarf að huga að fjölbreytni í textavali og hvetja stelpur og stráka að velja sér eigið lesefni sem höfðar til þeirra (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 6).

Clark og Burke (2012, bls. 6) benda einnig á að stelpur standi sig betur í öllum alþjóðlegum lesprófum allt frá því að skólaganga hefst. Rannsókn Clark og Burke (2011) á meðal barna á aldrinum átta til sextán ára leiddi í ljós að strákar eru ekki aðeins líklegri til að eiga erfitt með lestur heldur njóta þeir hans ekki jafn vel og stelpur. Auk þess sýna rannsóknir að ánægja stráka aflestri minnkar með árunum. Í rannsókn Clark og Burke (2011) kom fram að 35% stelpna lesa utan kennslustofunnar en aðeins 26% stráka. Komið hefur fram að þeim nemendum sem hafa jákvæða sjálfsmýnd gengur betur ílestri en þeim sem hafa lélega sjálfsmýnd (Clark og Burke, 2012, bls. 11–14).

Undanfarin sumur hefur Amtsbókasafnið á Akureyri haldið sumarnámskeið fyrir börn á aldrinum sjö til tólf ára þar sem stelpur voru í meirihluta. Niðurstöður rannsóknarinnar sem framkvæmd var árið 2009 sýndu að þau börn sem tóku þátt í námskeiðinu á Amtsbókasafninu höfðu alist upp við lestur innan heimils. Þessir lestrarhestar eru almennt virkir í áhugamálum en aðeins einn þátttakanda var ekki í skipulögðu tómstundastarfí. Börnin skilgreindu góða barnabók sem fyndna og spennandi en helstu bækur sem þau nefndu sem skemmtilegar voru, Fíasól, Skúli skelfir, Ævintýrabækur, Syrpur og Andrésblöð. Þessum börnum fannst best að lesa í friði og ró og þá helst á kvöldin eða á veturna (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2009, bls. 572–574; Ágústa Pálsdóttir (1997, bls. 16–18).

Þær rannsóknir sem gerðar hafa verið á íslenskum börnum um lestraráhuga og tómstundalestur þeirra hafa leitt í ljós sömu niðurstöður. Lestraráhugi íslenskra barna er minni en hjá nágrennabjóðunum og fer minnkandi auk þess sem íslensk börn lesa lítið utan skóla (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2009, bls. 570–571). Rannsókn Clark og Burke (2009, bls. 15–17) leiddi í ljós að tæplega helmingur barna (47,8%) notaði ekki almenningsbókasöfn yfir höfuð og var viðhorf stráka neikvæðara.

5.1.1. PISA 2009

Í alþjóðlegum könnunum má sjá að íslensk börn og ungligar standa sig ekki nágu vel í lesskilningi. Í niðurstöðum má sjá að skýr tengsl eru á milli lestrar og lesskilnings því undirstaða náms er í raun góður lesskilningur. Það er því mikilvægt að auka lestraráhuga barna svo að lesskilningur aukist (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2009, bls. 569). PISA er könnun OECD ríkjanna sem er gerð á meðal 15 ára nemenda við lok skyldunáms. Árið 2009 var í fjórða skiptið könnunin gerð á Íslandi. Færni nemenda er metin með áherslu á náttúrufræði, stærðfræði og lestur (Almar M. Halldórsson, Ragnar F. Ólafsson, Óskar H. Níelsson og Július K. Björnsson, 2010, bls. 9).

Í rannsóknum sem gerðar hafa verið á meðal PISA og annarra rannsakenda á Íslandi

hafa niðurstöður ávallt sýnt mikinn kynjamun í lestri. Niðurstöður sýndu árið 2009 að marktækur kynjamunur er í lesskilningi. Þrátt fyrir það var kynjamunur meiri árið 2003 en hefur minnkað í síðustu tveimur könnunum. Það má álykta að kynjamunur í lesskilningi hafi ákveðið mynstur, þ.e.a.s. er svipað í flestum löndum en í öllum löndum standa stelpur sig betur í lesskilningi (Almar M. Halldórsson o.fl., 2010, bls. 33). Niðurstaða PISA (2009) sýndi að strákar og stelpur njóta mismunandi lestrarefnis. Í OECD löndum er stelpur tvöfalt líklegri til að lesa skáldskap en strákar. Auk þess eru stelpur líklegri til þess að lesa tímarit, textaskilaboð, skilaboð í netheiminum og ljóð, aftur á móti lesa fleiri strákar grínbækur og dagblöð (Clark og Burke, 2012, bls. 11–12).

5.1.2. PIRLS

PIRLS er fjölþjóðleg rannsókn gerð á vegum alþjóðlegra samtaka rannsóknarstofnana á sviði menntamála (International Association for the Evaluation of Educational Achievement - IEA) og er ein viðamesta rannsókn í heimi á lestri grunnskólabarna þar sem hún nær til 40 landa. PIRLS er langtímarannsókn þar sem breytingar á áhrifaþáttum á lestrargetu eru mældar. Atriði svo sem lestrarvenjur, leslekni, kennsluaðferðir og skipulag kennslu eru mæld. Árið 2006 voru nemendur í 4. og 5. bekk þátttakendur í PIRLS á Íslandi (Brynhildur Scheving Thorsteinsdóttir og Július K. Björnsson, 2007, bls. 3–4; Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir, 2007, bls. 22). Samkvæmt niðurstöðum rannsóknar PIRLS 2006 voru íslenskir nemendur í 4. bekk rétt ofan við alþjóðameðaltal í leslekni. Kynjamunur er frekar mikill á Íslandi en meðaltal stelpna í leslekni er hærra í þátttökulöndum en meðaltal stráka.

Niðurstöður sýndu að kynjamunur væri gagnvart viðhorfi til lestrar en 2% stelpna hafa neikvætt viðhorf til lestrar á móti 9% stráka. Ef litið er á viðhorfið án kynjamuns er um helmingur níu ára barna með jákvætt viðhorf til lestrar. Niðurstöður sýndu að rúmlega helmingur nemenda les ekki bók á hverjum degi en 30% las mjög lítið af bókum (Brynhildur Scheving Thorsteinsdóttir og Július K. Björnsson, 2007, bls. 3–4). Samkvæmt niðurstöðu

PIRLS er algengast að kennrarar auki áhuga nemenda á lestri þá sérstaklega stráka með fjölbreyttu úrvali af barnabókmenntum. Um 96% skóla á Íslandi eru með skólabókasafn og þurfa nemendur því ekki að sækja langt í bækur. Til þess að vekja áhuga nemenda á bókum er æskilegt að hafa bækur aðgengilegar og að kennari sýni áhuga (Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir, 2007, bls. 23–24).

5.2. Lestrarumhverfi

Eins og fram hefur komið í framangreindum rannsóknum er tölvverður munur á yndislestri stelpna og stráka. Rannsóknir sýna að foreldrar hafa mikil áhrif á lestrargetu og áhuga barna. Börn verða fyrir áhrifum foreldra á heimili. Flestir strákar hafa ekki karlkyns lestrarfyrirmynnd á heimili sem sýnir þeim að lestur sé gagnlegur. Ástæðan er talin sú að feður eru yfirleitt á vinnumarkaði og sjást lítið lesa heima. Notast því strákar frekar við tölvuleiki, internetið eða félagslega nettleiki þar sem það tekur minni tíma en að lesa bækur. Rannsóknir hafa sýnt að ef börn eru ekki hvött til að lesa heima þá missa þau áhugann og sjá ekki tilganginn með lestri. Einnig hefur komið fram að þau börn sem alast upp við lestur á heimilinu eru líklegri til að lesa sér til ánægju á hverjum degi. Í rannsókn Clark og Burke (2011) sem tók til tæplega 21.000 ungmenna kom fram að strákar eru líklegri til að tala ekki um lestarinn við fjölskylduna en stelpur. Jafnframt eru stelpur og strákar líklegri til að tilkynna móður um lestarinn en föður (Clark og Burke, 2012, bls. 20–21). Í rannsókn Auðar Magnúsdóttir Leiknisdóttur o.fl. (2009, bls. 104–105) má sjá kynjamun hvað varðar getu í lesskilningi. Íslensku niðurstöðurnar eru í samræmi við þær erlendu.

5.3. Eigin ályktun

Ályktun míni út frá fyrri rannsóknum er að stelpur standa betur hvað varðar lesskilning en strákar, það sama á við um lestraráhuga. Það er því ljóst að umönnunaraðilar þurfa að vera meðvitaðir um að efla lestraráhuga barna, þá sérstaklega stráka. Með breyttu viðhorfi til bóka

í samféluginu má telja að þróunin hafi verið strákum í óhag þegar horft er til almenningsbókasafna og lestrar. Stelpur eru mun líklegri til þess að sækja almenningsbókasöfn heldur en strákar, oft og tíðum vegna þrýstings frá umhverfinu. Bókaval stelpna og stráka getur verið mismunandi, stelpur lesa frekar tímarit, textaskilaboð, internetið og skáldskap. Aftur á móti lesa strákar frekar grínblöð og dagblöð. Kynbundni munurinn á lestrarhefðum- og gengi getur skapast vegna heimilsaðstæðna. Ígrunda má út frá þessari staðreynd að móðirin sé þá oftar heima til þess að sinna lestri og lestraráhuga barnsins.

6. Rannsóknaraðferð

Í þessum kafla verður greint frá rannsóknarferð, gerð grein fyrir framkvæmd rannsóknar, rannsóknarsniði og greiningu gagna. Markmið rannsóknarinnar er að fá dýpri innsýn inn í hugarheim barna í 4. bekk gagnvart lestri. Með rannsókninni var leitað eftir svari við eftirfarandi rannsóknarspurningu: *Hver eru viðhorf til læsis og læsisvenjur nokkurra stráka og stelpna í 4. bekk?* Leitað var svara við spurningunni út frá fjórum meginþemum: Mikilvægi lestrar og áhugi á lestri, hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga, fyrirmyndir á heimili í tengslum við lestar og hvernig hægt væri að auka lestraráhuga.

6.1 Rannsóknarsnið

Í félagsví sindum er aðallega um tvenns konar rannsóknaraðferðir að ræða. Það eru eigindlegar aðferðir og megindlegar aðferðir. Sjónarhorn af veruleikanum er fundið með rannsóknum en hægt er að fara ýmsar leiðir til þess að ná sem bestum árangri (Sigurlína Davíðsdóttir, 2003, bls. 219). Ein af mikilvægustu aðferðum í eigindlegum rannsóknum eru viðtöl (Helga Jónsdóttir, 2003, bls. 67). Megindleg aðferðafræði byggist á því sem hægt er að mæla eða telja. Aðferðin byggist fyrst og fremst á því að finna út dreifingu og meðaltöl úr hverjum hópi auk þess sem hóparnir eru metnir hvernig þeir tengjast sín á milli. Ef megindleg aðferð er notuð þá tekur rannsakandi saman yfirlit yfir rannsóknir sem tengjast rannsóknarefninu. Út frá

yfirlitinu myndar rannsakandi sér einhverja leið til þess að mæla sambærilegt efni til þess að geta stutt eða hrakið þær tilgátur sem rannsóknir á sviðinu hafa fundið út (Sigurlína Davíðsdóttir, 2003, bls. 222).

Í þessari rannsókn var eigindlegri aðferð beitt. Eigindleg aðferðafræði byggist fyrst og fremst á upplifun einstaklinganna sem rannsakandi skoðar, með öðrum orðum, það hvernig einstaklingarnir í hópunum upplifa það sem rannsakandinn er að athuga hverju sinni (Sigurlína Davíðsdóttir, 2003, bls. 222). Eigindleg aðferðafræði var valin vegna þess að aðferðin varpar ljósi á upplifun einstaklinga á efni sem rannskakað er. Þrátt fyrir það er úrtakið svo lítið að ekki er hægt að alhæfa út frá rannsókninni um stöðu barna almennt í fjórða bekk, en rannsóknin getur samt sem áður gefið ákveðnar vísbengingar.

6.2 Þátttakendur

Þátttakendur í rannsókninni voru átta nemendur í fjórða bekk eins grunnskóla, fjórar stelpur og fjórir strákar. Óskað var eftir heimild foreldra og veittu allir leyfi fyrir því að nemendur þessir tækju þátt í rannsókninni. Þátttakendur voru dregnir úr 36 nemenda hópi, um var að ræða slembiúrtak eða lagskipt slembiúrtak, þar sem nemendum var skipt í hópa eftir kyni og valdir jafn margir strákar og stelpur. Í lagskiptu slembiúrtaki er þýði skipt í hópa, næst er ákveðinn fjöldi valinn úr hverjum hóp (Pórólfur Þórlindsson og Þorlákur Karlsson, 2003, bls. 58–59). Bakgrunnur þátttakenda var svipaður en ein stelpa og einn strákur áttu erlenda móður.

6.3 Viðtalsrammi

Til að fá svör um viðhorf stráka og stelpna í 4. bekk til læsis og læsisvenjur þeirra var notaður hálfstaðlaður viðtalsrammi. Spurningalistinn innihélt 19 hálfstaðlaðar spurningar. Rannsóknaraðferðin hálfstaðlaður viðtalsrammi er notuð í félagsvísindum. Með hálfstöðluðum viðtalsramma er leitast við að hafa spurningar opnar til þess að nýjar

hugmyndir komi til greina í viðtalinu. Spyrjandi hefur yfirleitt ramma sér til stuðnings byggðan upp af ákveðnum þemum til að kanna (Wikipedia, the free encyclopedia, 2013).

6.3.1 Leyfi og siðferðileg atriði

Rannsóknir þurfa að uppfylla siðferðilegar kröfur, þær reglur sem ber helst að gæta að eru fjórar; réttlæti, skaðleysi, velgjörðar og sjálfstæðis reglan (Sigurður Kristinsson, 2003, bls. 161–164). Fræðslustjóri umdæmisins gaf leyfi fyrir rannsókninni. Einnig var sótt um leyfi hjá skólastjóra og kennara 4. bekkjar í viðkomandi skóla og foreldra nemendanna eins og áður hefur komið fram. Efni rannsóknar og spurningalisti voru kynnt skólastjóra í bréfi og aftur í húsnæði grunnskólans. Til þess að gæta að siðferðilegum þáttum er nafn skóla ekki birt hér og séð er til þess að svör nemenda séu ekki rekjanleg til þátttakenda.

6.4. Framkvæmd og gagnagreining

Í fyrstu var spurt um leyfi umsjónarkennara 4. bekkjar fyrir gerð rannsóknar áður en lengra var haldið. Því næst fékk rannsakandi leyfi hjá skóladeild umdæmisins fyrir rannsókninni. Þar sem rannsóknir tíðkast ekki í lokaverkefni til 180 eininga B.Ed.-prófs fékk rannsakandi undanþágu þar sem umsjónarkennari 4. bekkjar hefði gefið leyfi fyrir rannsókninni. Því næst var verkáætlun rannsóknar kynnt fyrir skólastjórnendum viðkomandi skóla. Skólastjórnandi sendi þar af leiðandi tölvupóst til foreldra þeirra tíu barna sem lentu í úrtakinu. Tölvupósturinn innihélt upplýsingar um rannsóknina en foreldrum og forráðamönnum gafst tækifæri til að neita þátttöku barns í rannsókninni. Átta börn tóku þátt í rannsókninni en voru viðtölin tekin upp. Þegar átta börn höfðu tekið þátt í rannsókninni hófst gagnagreining. Engin tölvuforrit voru notuð til gagnagreiningar heldur mældi rannsakandi svörin út frá opnum spurningum og setti upp í niðurstöður rannsóknar.

7. Niðurstöður

Í kaflanum er gerð grein fyrir niðurstöðum rannsóknar sem framkvæmd var í einum grunnskóla í mars 2013. Rannsakandi tók einstaklingsviðtöl við nemendur í skólahúsnæðinu þar sem farið var skipulega í gegnum viðtalsrammann. Viðtalsramminn var flokkaður í fjögur meginþemu. þ.e.: mikilvægi lestrar og áhugi á lestri, hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga, fyrirmynndir á heimili í tengslum við lestur og hvernig hægt væri að auka lestraráhuga. Niðurstöður eru flokkaðar samkvæmt þessum þemum hér að neðan en aftast í kaflanum eru meginniðurstöður rannsóknarinnar teknað saman.

Viðfangsefni	Strákar	Stelpur
Mikilvægi lestrar og áhugi á lestri		
Mikilvægi læsis	100%	100%
Hafa heyrt um hugtakið yndislestur	25%	25%
Lesa sér til yndisauka	100%	100%
Lesa frekar á daginn	0%	25 %
Lesa frekar á kvöldin	100%	75%
Skemmtileg barnabók er spennandi	100%	50%
Skemmtileg barnabók er fræðandi	25%	0%
Skemmtileg barnabók er fyndin	50%	50 %
Erfitt með lestur	0%	75%
Hefur farið á Amtsbókasafnið á síðastliðnum 30 dögum	25%	50%
Stunda íþróttir eða tómstundir	75%	75%
Kynjamunur og etv. Hugmyndir barna um kynjamun		
Telurðu mun á lestrarefni stráka og stelpna	Já: 75% Nei: 0% Veit það ekki: 25%	Já: 75% Nei: 25% Veit það ekki: 0%
Dæmi um stráka- og stelpubók	Stelpubók: Fíásól, blöð 25% Strákabók: Lord of the rings 25% Veit það ekki: 50% Bækurnar eru eins: 25%	Stelpubók: Ævintýri: 50%, stelpuhandbókin aðeins fyrir stelpur: 50%, Strákabók: Syrpur og knattspurnubækur: 25%, strákahandbókin aðeins fyrir stráka: 50%, veit ekki: 25%.
Lesa stelpur og strákar jafnmikið	Jafnmikið: 25% Stelpur meira: 75% Strákar meira: 0%	Jafnmikið: 50% Stelpur meira: 50% Strákar meira: 0%
Fyrmyndir		

Hver hlustar oftast á heimalestur	Mamma: 75% Pabbi: 25%	Mamma: 100% Pabbi: 0%
Var lesið fyrir þig á yngri árum	Já: 100% Nei: 0% Lesið í dag: 0%	Já: 100% Nei: 0% Lesið í dag: 25%
Hverja sérðu lesa heima	Móður í bók: 25% - á neti: 75% Föður í bók: 75% - á neti 25%	Móður í bók: 0% - á neti: 100% Föður í bók: 0% - á neti: 100%
Auka lestraráhuga barna		
Hvað getur kennari gert til að auka lestraráhuga	Oftar á bókasafnið: 25% Finna efni eftir áhuga: 25% Syrpukeppni: 25% Veit það ekki: 25%	Oftar á bókasafn: 25% Lesa oftar frjálst: 25% Veit það ekki: 50%
Hvernig telur þú þig lesa miðað við aðra í bekknum	Meira: 25% Minna: 0% Í meðallagi: 75%	Meira: 25% Minna: 0% Í meðallagi: 75%
Myndir þú lesa meira ef um keppnir væri að ræða eða fleiri lestrarstundir	Já: 75% Nei: 25%	Já: 100% Nei: 0%
Hvað er gert í skólanum varðandi lestur	Lestrarkeppni: 75% Lestrarstundir: 100% Lesið upphátt fyrir kennara: 25% Bókasafnstími: 25%	Lestrarkeppni: 75% Lestrarstundir: 50% Bóksafnstundir: 25%

7.1. Mikilvægi lestrar og áhugi

Þáttakendur viðtalsrammans telja lestur almennt vera mikilvægan en stelpunum finnst erfiðara að lesa en strákunum. N1: *Pví einn partur heimsins er lestur, eins og skilti, og lesa fræðibækur til að vita eitthvað um heiminn.* N2: *Skiptir miklu máli ef maður vinnur við það starf að það þarf að lesa mikið í því.* Aðeins einn strákur og ein stelpa þekktu hugtakið yndislestur en öll lásu sér til yndisauka. Aðalefnið sem strákar lásu sér til yndisauka voru syrpur, njósna- og spennubækur en stelpur lásu helst ævintýrabækur en ein stelpa svaraði á þessa leið, N: *Já, er oft að lesa... erfiðar bækur eru skemmtilegar,* R: *Hvaða efni þá? Ævintýrabækur eins og Kalli og súkkulaðiverksmiðjan.*

Þáttakendur lásu meira á kvöldin, hugtakið spennandi kom oftast fyrir í svörum barnanna, en sex af átta gerðu þá kröfu um skemmtilega bók. Enginn strákana á erfitt með lestur en tveimur þykir betra að lesa heima en í skólanum þar sem er næði. N: *Pað er betra að lesa í skólanum því bróðir minn er að tala við vini sína á Skype og truflar mig.* Einungis einni

stelpu af fjórum þykir ekki erfitt að lesa. Aðeins einn strákur og tvær stelpur hafa farið á Amtsbókasafnið á síðustu 30 dögum. Kynjahlutfallið er jafnt þegar litið er á niðurstöður gagnvart íþróttum og tómstundum en sex börn stunda íþróttir eða aðrar tómstundir.

7.2. Hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga

Börnin voru spurð hvort þau teldu mun á lestraráhuga stelpna og stráka. 75% barnanna töldu að kynin veldu sér ólíkt lestrarefnini, 75% stelpnanna töldu að stelpur veldu ævintýrabækur en að strákar veldu bækur um knattspyrnu, teiknimyndasögur og ævintýrabækur eða hetjubækur. Svipaða hugsun má lesa úr svörum strákanna. Helmingur barnanna taldi stelpur lesa meira en stráka en fjórðungur barnanna taldi kynin lesa jafnmikið.

7.3. Lestrarfyrirmynndir á heimili

Móðir hlustar oftast á heimalestur hjá strákum og stelpum. N: *Vegna þess að hún er oftar heima en pabbi*. Lesið var fyrir alla þátttakendur á yngri árum, aðeins er lesið fyrir eina stelpu enn í dag. Meirihluti stráka sér föður lesa í bókum en ekki er hægt að segja það sama um stelpur. Allar stelpurnar og helmingur strákana sér móður lesa á internetinu en allar stelpurnar sjá móður og föður aldrei lesa á heimili í bók en strákar eru í minnihluti hvað þetta varðar.

7.4. Hvernig hægt er að auka lestraráhuga?

Misjafnar skoðanir voru á því hvernig hægt væri að auka lestraráhuga en einn strákur taldi, N: *Hafa syrpukeppni, má ekki lesa syrpu í keppninni sem er núna*. Kynjahlutfall er jafnt eða 75% sem líta á sig sem miðlungs lesara miðað við aðra nemendur í bekknum. Fjórðungur stelpna og stráka telja sig lesa meira en aðrir í bekknum. Allar stelpurnar og 75% strákanna myndu lesa meira ef það væru skipulagðar stundir fyrir aukinn lestur. Það sem stendur helst upp úr á meðal þátttakenda hvað gert er til að auka lestraráhuga er lestrarkeppni og lestrarstundir.

7.5. Meginniðurstöður rannsóknar

Niðurstöður rannsóknar benda til að ekki sé kynjamunur þegar litið er á hvort lestur sé mikilvægur því öllum börnum um þykir miklvægt að geta lesið mikið. Allir nemendur lásu sér til yndisauka en efnið sem strákar lesa helst eru syrpur/myndasögur og spennubækur. Aftur á móti lásu stelpurnar oftast ævintýrabækur. Almennt lesa börnin meira á kvöldin en strákar eru þó í meirihluta. Þrír strákanna voru sammála um að til þess að bók væri skemmtileg þyrfti hún að vera spennandi. Meiri dreifing var í svörum stelpnanna; skemmtileg bók er ævintýri, hún er fyndin og spennandi. Hugtakið spennandi kom oftast fyrir í svörum barnanna en sex af átta gerðu þá kröfu um skemmtilega bók

Strákar áttu auðveldara með lestur en stelpur. Niðurstöður sýndu að nemendur standa sig ágætlega í því að fara á Amtsbókasafnið en stelpurnar stóðu sig betur ef litið er á niðurstöður. Jafnmargir strákar og stelpur stunda íþróttir eða aðrar tómstundir. Meirihluti barnanna taldi mun vera á lestrarefní á meðal stráka og stelpna. Syrpur/teiknimyndabækur og bækur með karlmannshetjum töldust til strákabóka en bækur með kvenmannshetjum og blöð fyrir stelpur. Meirihluti stráka og helmingur stelpna telja stelpur lesa meira en stráka.

Stelpur og strákar lesa oftar fyrir móður sína í heimalestri vegna þess að hún er frekar til staðar. Strákar sjá frekar föður lesa bækur en stelpur eru líklegrir til að sjá móður og föður lesa í tölvunni en strákar. Meirihluti stelpna og stráka telja að kennari geti aukið lestraráhuga með því að fara oftar á bókasafnið. Stelpur og strákar í jöfnu svarhlutfalli telja sig yfir höfuð lesa í meðallagi miðað við aðra í bekknum. Meirihluti barnanna myndi lesa meira ef um lestrarátak, skipulagðar stundir á bókasafni eða annað væri að ræða. Almennt mundu nemendur ekki eftir miklu hvað skólinn gerði varðandi lestur annað en yfirstandandi lestrarkeppni og lestrarstundum, þrátt fyrir það mundu strákarnir meira hvað væri gert.

8. Samanburður og umræða

Markmiðið með þessari rannsókn var að fá betri innsýn í hugarheim barna í 4. bekk gagnvart lestri. Gengið var út frá rannsóknarsprungunni: *Hver eru viðhorf til læsis og læsisvenjur nokkurra stráka og stelpna í 4. bekk.* Viðtalsramma var skipt upp í fjögur meginþemu; þ.e. mikilvægi lestrar og áhugi á lestri, hugmyndir um kynjamun á lestraráhuga, fyrirmyndir á heimili í tengslum við lestar og hvernig hægt væri að auka lestraráhuga. Í þessum kafla verða niðurstöður rannsóknarinnar skoðaðar með hliðsjón af kenningum og rannsóknum um sama viðfangsefni sem fjallað var um í fræðiköflum hér að framan. Í umræðunni er áhersla lögð á meginþemun fjögur.

8.1 Mikilvægi lestrar og áhugi á lestri

Samkvæmt niðurstöðum PIRLS (2006) er kynjamunur gagnvart viðhorfi til lestrar en 2% stelpna hafa neikvætt viðhorf til lestrar á móti 9% hjá strákum (Brynhildur Scheving Thorsteinsdóttir og Július K. Björnsson, 2007, bls. 3–4). Einnig fer áhugi barna á lestri minnkandi og þau lesa þar af leiðandi minna sér til yndisauka (Brynhildur Þórarinsdóttir, 2006, bls. 39). Niðurstöður rannsóknarinnar stangast á við þessa staðreynd þar sem allir þáttakendur telja lestar vera mikilvægan og lesa sér til yndisauka. Ólíka niðurstaðan gæti stafað af því að þáttakendur eru mun fleiri í fyrrí rannsóknum og því er ekki hægt að alhæfa að lestraráhugi og viðhorf fari ekki minnkandi. Rannsókn sem gerð var á meðal barna á sumarnámskeiði Ambtsbókasafnsins á Akureyri leiddi í ljós að góðir lestrarhestar væru almennt virkir í tómstundum. Niðurstöður þessarar rannsóknar sýna einnig þá niðurstöðu þar sem nær öll börnin stunduðu tómstundir og áttu auðvelt með lestar. Einnig áttu rannsóknirnar það sameiginlegt að börnum fannst betra að lesa á kvöldin.

Rannsókn Clark og Burke (2009, bls. 15–17) leiddi í ljós að tæplega helmingur þáttakenda í rannsókninni notaði ekki almenningsbókasöfn og þá strákar í meirihluta. Þáttakendur í þessari rannsókn voru almennt ekki nógu duglegir að nota almenningsbókasöfn

en stelpur voru í meirhluta. Eins og Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir (2007, bls. 23–24) greinir frá eru 96% skóla á Íslandi með skólabókasöfn og þurfa því nemendur ekki að sækja langt í bækur. Álykta má að börnin sæki frekar í skólabókasafn þar sem það er nær daglegu umhverfi þeirra eða að foreldrar hafi ekki farið nægilega oft á almenningsbókasafn til þess að ferðin yrði að vana.

8.2 Hugmyndir um kynjamun í tengslum við lestraráhuga

Í rannsókn Clark og Burke (2012, bls. 11) sýndu niðurstöður að strákar séu líklegrir til þess að eiga erfiðara með lestur. Aftur á móti sýndi rannsóknin sem um ræðir að engum strákanna þótti erfitt að lesa. Í PISA rannsókninni frá árinu 2009 sýndu niðurstöður að marktækur kynjamunur er á lesskilningi og að stelpur höfðu áhuga á öðru lestrarefni en strákar. Niðurstöður þessarar rannsóknar sýndu að helmingur barnanna taldi stelpur lesa meira og að börn höfðu áhuga á svipuðu efni s.s. að teiknimyndabækur hentuðu frekar strákum en skáldskapur s.s. eins og ævintýri fyrir stelpur. Telja má að lesefnið sé marktækt þar sem stór rannsókn eins og PISA hefur sýnt fram á þetta.

8.3 Lestrarfyrirmynndir á heimilum

Rannsóknir sýna að foreldrar hafa mikil áhrif á lestrargetu og áhuga barna og verða börn þar af leiðandi fyrir áhrifum þeirra á heimilinu. Karlkynsfyrirmynndin sem ætti að sýna strákum að lestur er gagnlegur er oftar en ekki lengur úti á vinnumarkaðnum (Clark og Burke, 2012, bls. 20–21). Egin rannsókn stangast á við fyrri rannsóknir ef lítið er á lestrarfyrirmynndir á heimilinu því 75% stráka sjá főður lesa bækur en engin stelpa. Stelpur eru þó líklegrir til að sjá móður og főður lesa í tölvunni. Ekki er þó hægt að alhæfa þetta þar sem þýði rannsóknarinnar er lítið. Aftur á móti eru niðurstöður Clark og Burke (2012, bls. 20–21) í samræmi við niðurstöður þessarar rannsóknar að stelpur og strákar séu líklegrir til að tilkynna móður um lesturinn en főður.

8.4 Hvernig er hægt að auka lestraráhuga barna?

Samkvæmt PIRLS (2006) er algengast að kennarar auki áhuga nemenda á lestri og þá sérstaklega stráka með fjölbreyttu úrvali af barnabókmenntum. Auk þess er ein leið kennara til að auka áhuga nemenda á lestri að notast við fjölbreytt úrval sem tilheyrir ekki námsbókum (Kolbrún Guðríður Harladsdóttir, 2007, bls. 23–24). Niðurstöður eigin rannsóknar notar kennari fjölbreyttar leiðir svo sem fleiri bókasafnsferðir og lestrarkeppnir en efnið má þrátt fyrir það ekki vera syrpa eða teiknimyndasaga sem er vinsælasta lestrarefni á meðal stráka. Ef til vill myndu strákarnir lesa meira ef þeir fengju að lesa slíkt efni í lestrarkeppnum.

8.5. Umhugsunarefni

Fyrri rannsóknir sýna að ávallt hefur verið talsverður kynjamunur í lestri og lesskilningi á Íslandi. Samkvæmt rannsókninni lesa stelpur og strákar svipað mikið en 75% stráka og stelpna telja sig lesa miðlungi mikið miðað við aðra í bekknum. Stelpur eru þó líklegri til þess að velja þyngri og erfiðari bækur en strákar, þeir velja yfirleitt stuttar bækur eða myndasögur. Út frá því má velta fyrir sér að það sé kannski ekki mikill kynjamunur á lestri þótt fyrri rannsóknir sýni það heldur er mikill munur á efni sem strákar og stelpur velja. Efni sem höfðar til stráka er þá oft og tíðum á léttara máli og er auðveldara að ná merkingu textans. Lesskilningur stráka eflist því ef til vil minna vegna efnisvalsins. Munurinn gæti legið í því að stelpur hafi betri tök á lesskilningi vegna erfiðara efnis sem þær lesa oftar en strákar. Þrátt fyrir þessar hugmyndir er sumar rannsóknir niðurstöður prófanna þúsunda barna og er því ekki hægt að bera niðurstöður saman á marktækan hátt.

Í rannsókn Clark og Burke (2012, bls. 5) eru hugmyndir að því hvernig hægt sé að efla stráka í lestri. Ef áhuginn væri til staðar, væri hann það helsta sem myndi hjálpa strákum með lestarinn. Hentugast væri að vera með markvissa lestrarörvun þar sem hægt væri að sameina viðeigandi texta og tengja hann við nútímatækni til að vekja enn frekar áhuga á meðal stráka. Annar þáttur sem gæti efti læsi er umhverfið heima fyrir, það þarf að vera stuðningur heima

og sérstaklega þá á meðal feðra, æskilegt er að þeir sýni lestri áhuga eins og Clark og Burke (2012) benda á.

Niðurstöður sýndu að allir strákarnir sáu föður lesa bækur á heimilinu. Áhugavert var að sjá þessa niðurstöðu þar sem lestar foreldra og lestar fyrir börn á heimili er talinn afgerandi þáttur í viðhorfasköpun barna til læsis og við eflingu þess (Weigel, Martin og Bennett, 2006, bls. 209). Ljóst er að feður strákanna í rannsókninni standa sig með prýði með því að hafa bækur sýnilegar og til staðar. Hins vegar hefðu fleiri stelpur mátt sjá móður eða föður lesa bækur og að bækur væru sýnilegar á heimilum þeirra. Það sem kom mér mest á óvart var það sem kennari gerir til þess að auka áhuga nemenda á lestri, þá sérstaklega ef litið er til lestrarkeppninnar sem stóð yfir þegar rannsóknin var gerð. Nemendur máttu lesa hvaða efni sem er nema teiknimyndasögur en er það líklega vinsælasta lesefnið á meðal stráka samkvæmt PISA (2009). Með því að hafa slíka hindrun gæti áhugi strákanna í beknum minnkað þar sem þeir geta ekki lesið það sem vekur áhuga.

Að mínu mati þarf efnið að vekja áhuga nemenda því einn af undirstöðuþáttunum af góðu námi er að nemendur séu áhugasamir um efnið. Þess vegna er nauðsynlegt að viðhalda og vekja námsáhuga til að gera nemendur að betri námsmönnum s.s. með því að fjölskylda og vinahópur veiti stuðning. Jafnframt að sálrænir þættir geta haft áhrif eins og umbun, sjálfstraust og áhugi (Amalía Björnsdóttir, Baldur Kristjánsson og Börkur Hansen, 2008, bls. 7–8).

Einnig fannst mér áhugavert að sjá að öllum þátttakendum þótti lestar vera mikilvægur þáttur og lásu sér öll til yndisauka. Eftir upplýsingum sem ég fékk frá kennara bekkjarins eru lestrarstundir þegar nemandi hefur lokið við verkefni á undan áætlun auk skipulagðra stunda í hverri viku þar sem nemendur geta lesið hvaða efni sem er. Að öllum líkindum er jákvæði stuðningurinn að virka í þessu tilviki því eftir að hafa fylgst aðeins með beknum þá reyndu flestir nemendur að klára innlagt efni áður en kennslunni lauk til þess að lesa eða fara á skólabókasafnið og ná sér í nýja bók. Að lokum er mikilvægt að nefna að stærð úrtaksins

leyfir það ekki að alhæfa um rannsóknarefnið. Þess vegna er ekki hægt að álykta að kynjamunur hafi breyst ef litið er á karlfyrirmynndir á heimilum, mikilvægi lestrar og að bæði strákar og stelpur lesi frekar mikið.

9. Lokaorð

Vinnan að ritgerðinni hefur verið ákaflega lærðómsrík þar sem að mörgu er að hyggja til þess að vekja lestraráhuga á meðal stráka og stelpna. Í þessari ritgerð hefur komið fram að umhverfi sem foreldrar eða forráðamenn skapa heima fyrir hefur mikil áhrif á þróun læsis hjá börnum til þess að vekja þau til umhugsunar um mikilvægi lestrar í nútímaþjóðfélagi. Þess vegna skiptir gífurlegu máli að bækur séu sýnilegar og til staðar innan heimils svo að börn alist upp við að sjá að bókalestur er sjálfsagður hlutur. Lestrarkunnáttu er flókið ferli sem krefst margra þátta og er því hæfileiki sem við fæðumst ekki með heldur þarf að þjálfa og þroska hæfileikann. Að geta lesið er ein aðalforsenda þess að nemendur nái góðum árangri í námi. Án lestrarkunnáttu standa einstaklingar verr innan skólans og samfélagsins. Þess vegna þurfa lestrarkennrar að vera vel upplýstir og meðvitaðir um þá ábyrgð sem hvílir á herðum þeirra. Það er undir þeim komið að gera nemendur læsa, viðhalda þeirri kunnáttu sem nemendur hafa náð að tileinka sér og yfirstíga erfiðleika sem verða á vegi þeirra. Það er því margt sem kennari þarf að hafa í huga þegar um er að ræða lestrarkennslu. Viðkomandi kennari þarf að vita hvað felst í því að lesa, hvernig lestrarfærni þróast auk þess sem kennari þarf að vera meðvitaður um einstaklingsmiðað nám og fjölbreyttar kennsluaðferðir. Lestrarkennari þarf að vera opinn fyrir nýjungum og fylgjast með rannsóknum og sækja sér endurmenntun ef þörf er á. Rannsakendur hafa miðlað þekkingu á lestri, hvernig hann þróast og ýmsum kennsluaðferðum. Kennrarar hafa því greiðan aðgang að þekkingu og fjölbreyttum leiðum til þess að endurbæta kennslu sína.

Heimildaskrá

Almar M. Halldórsson, Ragnar F. Ólafsson, Óskar H. Níelsson og Júlíus K. Björnsson.

(2010). *Íslenskir nemendur við lok grunnskólans: Helstu niðurstöður PISA 2009 rannsóknarinnar um lesskilning og læsi í stærðfræði og náttúrufræði*. Reykjavík: Námsmatsstofnun.

Sótt 26. mars 2013 af

http://www.namsmat.is/vefur/rannsoknir/PISA_2009/pisa_2009_island.pdf

Amalía Björnsdóttir, Baldur Kristjánsson og Börkur Hansen. (2008). Námsáhugi nemenda í grunnskólum: Hver er hann að mati nemenda og foreldra? Hvernig breytist hann eftir aldri og kyni? [rafræn útgáfa]. *Tímarit um menntarannsóknir*, 5, 7 - 26. Sótt 28. mars 2013 af http://fum.is/wp-content/uploads/2010/09/1_amalia_baldur_borkur1.pdf

Anna Guðmundsdóttir. (2007). *Lesið til skilnings: Kennarahandbók í gagnvirkum lestri*.

Námsgagnastofnun: Reykjavík.

Aubut, R., Taylor, J., Babcock, G., Constant, É., Leclerc, M., Leitenberg, G., Vail, H. (2004, desember). *Literacy for learning: The report by the Expert Panel on Literacy in grades 4 to 6 in Ontario*. Sótt 26. mars 2013 af

<http://www.edu.gov.on.ca/eng/document/reports/literacy/panel/literacy.pdf>

Auður Magnýsa Leiknisdóttir, Hrefna Guðmundsdóttir, Ágústa Edda Björnsdóttir, Heiður Hrund Jónsdóttir og Friðrik H. Jónsson. (2009, apríl). *Staða lestrarkennslu í íslenskum grunnskólum*. Reykjavík: Menntamálaráðuneytið. Sótt 21. febrúar 2013 af <http://brunnur.stjr.is/mrn/Utgafuskra/utgafa.nsf/RSSPage.xsp?documentId=4D59A0E31F2C3435002576F00058DD1B&action=openDocument>

Ágústa Pálsdóttir. (1997). Lestur í íslenskum fjölskyldum. Í Friðrik H. Jónsson (ritstjóri)

Rannsóknir í félagsvísendum II: (bls. 13 – 19). Reykjavík: Félagsvísendastofnun Háskóla Íslands.

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna. Barnaheill. (1992). *Barnasáttmálinn - heildar texti*. Sótt

18. febrúar 2013 af

<http://www.barnasattmali.is/barnasattmalinn/barnasattmalinnheildartexti.html>

Bergljót Vilhelmína Jónsdóttir. (2010). *Eflum lesskilning*. Reykjavík: Háskólaprentun.

Burns, M. S., P. Griffin og C. E. Snow. (1999). *Starting Out Right. A guide to Promoting Children's Reading Success*. [Rafræn útgáfa]. Washington, Dc, National Academy Press. Sótt 26. mars 2013 af http://books.nap.edu/catalog.php?record_id=6014

Browne, A. (2009). *Developing Language and Literacy 3-8*, (3. útg). London: Paul Champman Publishing.

Brynhildur Scheving Thorsteinsson og Július K. Björnsson. (2007). *PIRLS 2006: Lesleikni í 4. og 5. bekk*. Sótt 20. febrúar 2013 af http://www.namsmat.is/vefur/rannsoknir/pirls/pirls_2006_lesteikni4_5bekk.pdf

Brynhildur Þórarinsdóttir. (2006). „Bókaormafræði: Um barnabókmenntir í grunnskólum.“ *Skíma* 29(2), 38-42.

Brynhildur Þórarinsdóttir. (2009). Lestrarvenjur íslenskra bókaorma. Í Gunnar Þór Jóhannesson og Helga Björnsdóttir (ritstjórar), *Rannsóknir í félagsvísindum X: Félags- og mannvísindadeild* (bls. 569–577). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

Clark, C. og Burke, D. (2012). Boys' Reading Commission 2012 – A review of existing research conducted to underpin the Commission. Í *National Literacy Trust*. Sótt 21. febrúar 2013 af http://www.literacytrust.org.uk/assets/0001/4047/BRC-Research_overview_-_Final.pdf

Freyja Birgisdóttir. (2011). Einstaklingsmunur og þróun læsis hjá fjögra til sjö ára börnum. *Ráðstefnurit Netlu – Menntakvika 2010*. Menntavísindasvið Háskóla Íslands. Sótt 18. apríl 2013 af <http://netla.khi.is/menntakvika2010/alm/010.pdf>

Guðmundur Engilbertsson. Orð af orði - markviss efling orðaforða [rafræn útgáfa]. *Skíma: Málagn móðurmálskennara* 33(2) (2010) Sótt 17. mars 2013 af http://www.ki.is/utgafa/Skima_2tbl_2010/

Guðmundur B. Kristmundsson. (2000). Kraftaverk og Kræsingar. Í Heimir Pálsson, Erna Árnadóttir, Guðmundur B. Kristmundsson og Ingibjörg B. Frímannsdóttir. (ritstjórar), *Lestrarbókin okkar greinasafn um lestur og læsi* (bls. 67 - 90). Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands, Íslenska lestrarfélagið.

Guðmundur Finnbogason. (1994). *Lýðmenntun: Hugleiðingar og tillögur* (2. útgáfa). Heimildarrit í íslenskri uppeldis- og skólasögu 1. Í Loftur Guttormsson (ritstjóri) Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands í samstarfi við Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands og Sagnfræðistofnun Háskóla Íslands.

Helga Jónsdóttir. (2003). Viðtöl sem gagnasöfnunaraðferð. Í Sigurður Halldórsson og Kristján Kristjánsson. (ritstjórar), *Handbók í aðferðafræði og rannsóknum í heilbrigðisvíśindum*. 1. útgáfa. (bls. 67-83). Akureyri: Háskólinn á Akureyri.

Íslensk orðabók. (2002). (Mörður Árnason, ritstjóri). Reykjavík: Edda.

Kolbrún Guðríður Haraldsdóttir. (2007). Yndislestur. [rafræn útgáfa]. *Skíma*, 30 (2), 22 – 25. Sótt 20. febrúar 2013 af http://www.ki.is/utgafa/skima_2tbl_2007/index.html?pageNumber=40

Menntamálaráðuneytið. (2007). *Aðalnámskrá grunnskóla: Íslenska*. Reykjavík: Menntamálaráðuneytið.

Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2013). *Aðalnámskrá grunnskóla: Almennur hluti 2011, Greinasvið 2013*. Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneytið.

Perfetti, C.A., Landi, N. og Oakhill J. (2005). The acquisition of reading comprehension skill. Í M.J. Snowling og C. Hulme (ritstjórar). *The science of reading: A handbook* (bls. 227 – 247). Malden: Blackwell Publishing.

Rannveig A. Jóhannsdóttir. (2007). Leið til lestrar – Um læsi og þróun þess. *Glæður*, 17, 24–29.

Rósa Eggerts dóttir. (1998). *Fluglæsi: Áherslur, stefnumörkun og aðferðir í lestrarkennslu*. Akureyri: Skólabjónusta Eyþings.

Sigurður Kristinsson. (2003). Siðfræði rannsókna og siðanefndir. Í Sigríður Halldórsdóttir og Kristján Kristjánsson (ritstjórar), *Handbók í aðferðafræði og rannsóknum í heilbrigðisvíśindum*. 1. útgáfa (bls. 161 – 179). Akureyri: Háskólinn á Akureyri

Sigurlína Davíðsdóttir. (2003). Eigindlegar eða meginlegar rannsóknaraðferðir? Í Sigurður Halldórsson og Kristján Kristjánsson. (ritstjórar), *Handbók í aðferðafræði og*

rannsóknum í heilbrigðisvíśindum. 1. útgáfa (bls. 219 – 235). Akureyri: Háskólinn á Akureyri.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (e.d.), Educaton: United Nations Literacy Decade (2003 - 2012) Sótt 12. apríl 2013 af
<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/education-building-blocks/literacy/un-literacy-decade/>

Þorbjörn Broddason. (2004). *Vefurinn: Börn og sjónvarp á Íslandi*. Sótt 12. apríl 2013 af
<https://btvi.hi.is/>

Þóra Kristinsdóttir. (2000). *Að lesa list er góð*. Í Heimir Pálsson, Erna Árnadóttir, Guðmundur B. Kristmundsson og Ingibjörg B. Frímannsdóttir. (ritstjórar), *Lestrarbókin okkar greinasafn um lestur og læsi* (bls. 185 – 198). Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands, Íslenska lestrarfélagið.

Þórólfur Þórlindsson og Þorlákur Karlsson. (2003). Um úrtök og úrtaksaðferðir. Í Sigurður Halldórsson og Kristján Kristjánsson. (ritstjórar), *Handbók í aðferðafræði og rannsóknum í heilbrigðisvíśindum*. 1. útgáfa (bls. 51 – 66). Akureyri: Háskólinn á Akureyri.

Weigel, J. D., Martin. S. S. og Bennett. K. K. (2006). Mothers' literacy beliefs: Connections with the home literacy environment and pre-school children's literacy development [rafræn útgáfa]. *Journal of Early Childhood Literacy*, 6, 191 – 211.

Wikipedia, the free encyclopedia. (2013, mars). *Semi-structured interview*. Sótt 13. apríl 2013 af http://en.wikipedia.org/wiki/Semi-structured_interview

Fylgiskjöl

Akureyri, 22. janúar 2013

Skóladeild Akureyrar
Glerárgötu 26
Fræðslustjóri
Karl Frímannsson
karl@akureyri.is

Erindi: Beiðni um heimild til þess að ræða við nemendur í í tengslum við rannsókn

Góðan dag, Kolbrún Hlín Stefánsdóttir heiti ég.

Ég er nemandi við kennardeild HA og mun í vor vinna að B.ed. gráðu. Ég hef ákveðið að skrifa lokaritgerð um mikilvægi læsis og í því samhengi að kanna hvort áhugi stelpna og stráka sé mismunandi hvað varðar lestraráhuga. Til þess að fá betri innsýn um mismunandi getu og áhuga kynja tel ég nauðsynlegt að framkvæma litla könnun. Ég er í vettvangsnámi í vetur þar sem ég mun aðstoða kennara í 4. bekk. Kennari hefur gefið mér leyfi til þess að fá að spjalla við nokkra nemendur þar sem ég kanna annars vegar áhuga og viðhorf stelpna og hins vegar stráka til læsis. Til þess að skoða þetta tel ég nauðsynlegt að gera litla könnun.

Ég hef hugsað mér að gera eigindlega rannsókn og taka viðtöl við 10 nemendur. Markmið rannsóknarinnar er að fá dýpri innsýn inn íugarheim barna í 4. bekk gagnvart lestri. Auk þess hvort þau þekki orðið yndislestur, ef svo er hvort þau njóti lestrar heima fyrir.

Bið ég því hér með um leyfi til þess að ræða við átta nemendur í 4. bekk í viðkomandi skóla á Akureyri.

Ef ég fæ leyfi frá skóladeild Akureyrarbæjar mun ég óska eftir skriflegu samþykki foreldra þessara nemenda. Einnig mun ég sjá til þess að nafnleyndar sé gætt og við lok könnunar mun gögnum verða eytt.

Virðingarfyllst
Kolbrún Hlín Stefánsdóttir
Túngötu 24
610 Grenivík

Fylgiskjal 2

Viðtalsrammi: Nemendur í 4. bekk

Markmið: Fá dýpri innsýn inn í hugarheim barna í 4. bekk gagnvartlestri.

Mig langar að fá að spjalla smá við þig um áhuga þinn gagnvartlestri ef það er í lagi....

Áhugi á lestri

1. *Hvað finnst þér um lestur; heldur þú að það sé mikilvægt eða skipti litlu máli hvort maður lesi lítið eða mikið?*
2. *Hefur þú heyrт um hugtakið yndislestur? Ef ekki segja þá frá yndislestri*
3. *Lest þú þér til yndisauka og hvaða efni þá?*
4. *Ef svo er hvenær lestu helst á daginn/kvöldin af hverju? ef nemandi segist ekki lesa bækur þá kann að vera að hann lesi ýmislegt annað.... fá það fram*
5. *Hvernig á skemmtileg barnabók að vera?*
6. *Finnst þér erfitt að lesa og af hverju þá? En finnst þér þá betra að lesa heima eða í skólanum?, afhverju?*
7. *Hefur þú farið á bókasafn annað en skólabókasafnið á eigin vegum á síðustu 30 dögum? Ef já manstu hversu oft þú ferð yfirleitt?*
8. *Stundar þú einhverjar iþróttir eða tómstundir? Ef svo er hvaða iþróttir eða tómstundir?*

Kynjamunur og etv. hugmyndir nemenda um kynjamun

9. *Telur þú einhvern mun á því hvað strákar og stelpur lesa? ef svo, hvað felst í þeim mun?*
10. *Getur þú nefnt dæmi um stráka- stelpubók?*
11. *Telur þú að það sé einhver munur á því hve mikið strákar og stelpur lesa? Hver er munurinn?*

Fyrirmyn dir: Heimili, skóli, bókasafn, vinir....

12. *Pegar þú lest í heimalestri, hver hlustar þá oftast á þig? afhverju þá?*
13. *Var lesið fyrir þig þegar þú varst lítil/ll? hver las, er lesið fyrir þig í dag?*
14. *Hverja sérðu helst lesa heima?— hvað er lesið t.d. námsbækur, barnabókmenntir, tímarit, dagblöð, upplýsingar, notar netið, notar Facebook eða annað líkt...*

Auka lestraráhuga barna

15. *Hvað gæti kennari t.d. gert til að auka áhuga á lestri?*
16. *Telur þú að þú lesir meira, minna eða í meðallagi miðað við aðra í bekknum?*
17. *Myndir þú lesa meira/minna ef skólinn, bókasafnið skipulegði stundir með yndislestri, lestrarátaskrá, keppni?*
18. *Getur þú lýst fyrir mér hvað gert er í skólanum varðandi lestur?*